

Підготовка висококваліфікованих кадрів для забезпечення якісної освіти дітям з порушеннями психофізичного розвитку: інклюзивний аспект

Зоряна ЛЕНІВ,

*кандидат педагогічних наук, директор Педагогічного коледжу,
завідувач кафедри початкової та корекційної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Сучасною світовою тенденцією є прагнення суспільства до інтегрування осіб з особливостями психофізичного розвитку в соціум. У зв'язку з цим постають нові вимоги до професіограми спеціаліста, який працює в умовах інклюзивного простору. Зміцнюється та послідовно вдосконалюється кадрове забезпечення освітньо-реабілітаційної роботи з тими, хто має особливі освітні потреби. Модернізація галузі освіти в Україні ґрунтується на засадах демократії, гуманізму та дитиноцентризму.

За останні десять років пріоритетними напрямами розвитку спеціальної педагогіки та психології є: питання розроблення змісту ранньої корекційно-педагогічної роботи та реабілітації дітей «групи ризику» від народження до трьох років життя, проведення превентивної корекції з метою запобігання ускладнень до основного нозологічного порушення, забезпечення діагностичного та прогностичного аспектів у роботі спеціальних закладів, а також диференціація та індивідуалізація змісту корекційної роботи за розвивальним, виховним, дидактичним та корекційним підходами.

У зв'язку з інтенсифікацією інтегративно-інклюзивних тенденцій в нашій державі постала нагальна потреба більш якісної підготовки фахівців до роботи з дітьми з особливими потребами. Нині в Україні успішно функціонують вищі навчальні заклади, що готують фахівців за напрямом «Корекційна освіта» (за нозологіями), здійснюється перепідготовка педагогічних працівників для роботи в умовах інтегрованого та інклюзивного навчання.

На вимогу потреб міста та області у відповідних фахівцях Педагогічний коледж Львівського національного університету імені Івана Франка в 2003 р. вперше здійснив прийом студентів напрямку підготовки «Корекційна освіта» на денній і заочній формах навчання. Педагогічний коледж розвиває різні

форми міжнародної співпраці, зокрема налагоджено контакти з фахівцями Польщі, Німеччини, Чехії, Словаччини, Данії, Швеції, Австрії, Росії, Білорусі, США, Канади в рамках різних освітніх проектів. Наймасштабнішим і найрезультативнішим з них є українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». Упродовж 2008–2013 років як рівноправний партнер проекту Педагогічний коледж виконував завдання щодо організації підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзії шляхом адаптації та апробації спецкурсів з інклюзії, розроблених канадськими колегами.

У результаті впровадження проекту на всіх напрямках підготовки коледжу було інтегровано в навчальні плани спецкурси з інклюзії, зокрема такі, як «Вступ до інклюзивного навчання», «Стандартизоване оцінювання та диференційоване викладання в інклюзивному процесі», «Лідерство в інклюзивному просторі», «Менеджмент інклюзивного навчання». Також теми окремих курсів було інтегровано в навчальні модулі психолого-педагогічних дисциплін у підготовці психологів та вчителів середньої ланки у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

З вересня 2012 р., відповідно до Листа МОНмолодьспорту України від 07.10.2011 №43-20/3923, в Педагогічному коледжі вперше в державі започатковано підготовку асистента вчителя класу з інтегрованою/інклюзивною формою навчання за напрямом підготовки «Початкова освіта». Підґрунтям для цього стала створена в коледжі міцна науково-методична та навчально-технічна база, оскільки експериментально курс «Основи інклюзивного навчання» викладався починаючи з 2007 року; вдосконалено програми педагогічної практики, придбано необхідне технічне корекційне обладнання.

Нині відбувається апробація дисципліни «Асистування в інклюзивному середовищі», а також розробляються нові спецкурси: «Філософія інклюзії», «Управління школою з інклюзивним навчанням», «Інноваційні методики діяльності інклюзивних шкіл» з метою підготовки фахівців за

освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» на новоствореній кафедрі початкової та корекційної освіти. Згаданий проєкт став поштовхом для започаткування в університеті постійно діючого семінару з питань інклюзії. Було проведено чотири міжнародні науково-практичні конференції, 26 семінарів-тренінгів, «круглі столи», майстер-класи (у тому числі на базі пілотних інклюзивних шкіл) з питань інклюзивної освіти та розроблення і викладання відповідних спецкурсів, вісім педагогічних та науково-педагогічних працівників пройшли наукове стажування в університетах Канади, захищено одне дисертаційне дослідження, два – готуються до захисту.

Вагомим досягненням колективу стало відкриття науково-дослідної педагогічної лабораторії «Інклюзивний арт-терапевтичний центр творчого розвитку дітей «Калинонька» (2008 р.) та Ресурсного центру з інклюзивної освіти (2010 р.) Діяльність Центру зосереджено навколо поширення принципів інклюзивної освіти в академічному середовищі, формування інклюзивної компетентності в майбутніх викладачів у процесі професійно-педагогічної підготовки, координації зусиль адміністрації університету, факультетів, структурних підрозділів, органів студентського самоврядування та громадських організацій щодо створення належних умов для задоволення освітніх потреб студентів з інвалідністю, яких в університеті налічується понад двісті.

З 2012 р. Педагогічний коледж залучено до експерименту МОН України «Про організацію інтегрованого навчання осіб з особливими потребами у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації незалежно від форм власності та підпорядкування», під час проведення якого фахівці коледжу розробили Модель комплексної психолого-педагогічної та корекційно-реабілітаційної допомоги студентам з інвалідністю.

В університеті та коледжі систематично організуються культурно-мистецькі акції, виховні заходи, арт-терапевтичні заняття, на які запрошуються діти з порушеннями зору, слуху, мовлення, інтелекту, опорно-рухового апарату, а також зі спектром аутизму, синдромом Дауна, гіперактивним синдромом, затримкою психічного розвитку. Підтримується студентська ініціатива щодо допомоги особливим дітям: влаштовуються благодійні свята, вечори та аукціони. На волонтерських засадах студенти допомагають організувати навчально-виховний процес під час практики на базових закладах освіти. Навчання майбутніх педагогів концентрується на базі аудиторії спеціальної педагогіки та інклюзії імені Л.С. Виготського та в аудиторії логопедії і спеціальних методик навчання. Також створено навчально-практичну лабораторію «Новітні технології в спеціальній освіті», яку обладнано мультимедійними засобами та спеціальними комп'ютерними програмами.

Підготовка педагогів до роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, акумулювала в собі традиції та сучасні надбання науки і

практики в запровадженні інноваційних підходів, що дозволило обґрунтувати в коледжі структурно-функціональну модель підготовки фахівців, яка охоплює такі компоненти: I – пропедевтично-мотиваційний; II – змістовно-діяльнісний; III – операційно-практичний.

Сьогодні Педагогічний коледж – заклад нової генерації, який допомагає молодим фахівцям виконувати свої освітньо-функціональні обов'язки на сучасному рівні, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, стати конкурентоспроможними працівниками. Нині 732 студенти є слухачами курсів з інклюзивного навчання, а серед випускників останніх років, які готові працювати в умовах інклюзії, 276 осіб навчалися за напрямом «початкова освіта», 234 – «дошкільна освіта», 147 – «соціальна педагогіка», 74 – «корекційна освіта». З них три випускники 2012 р. та чотири випускники 2013 р. працюють на посадах асистента вчителя. Такі результати подають надію, що невдовзі забезпечення інклюзивної освіти не буде потерпати від дефіциту відповідних фахівців.

Пропозиції до рекомендацій Парламентських слухань:

- У перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка педагогічних кадрів, ввести спеціальність 5.01010501 «Корекційна освіта» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» з кваліфікацією «асистент вчителя класу з інтегрованим /інклюзивним навчанням».

- У перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка педагогічних кадрів, на спеціальність 6.010102 «Початкова освіта» ввести додаткову кваліфікацію: «асистент вчителя класу з інтегрованим /інклюзивним навчанням».

- У перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка педагогічних кадрів, на спеціальність 8.01010201 «Початкова освіта» ввести додаткову кваліфікацію: «вчитель початкових класів школи з інклюзивним навчанням».

- Під егідою Міністерства освіти та науки України започаткувати діяльність Всеукраїнського науково-практичного семінару кафедр корекційної та інклюзивної освіти із залученням Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, Національної Асамблеї інвалідів України, інших інституцій.

- Налагодити систему міжнародного стажування в провідних університетах Європи та північної Америки для молодих науковців, які досліджують проблеми спеціальної та інклюзивної освіти.

- З метою диверсифікації навчального процесу розширити можливість надання на окремих спеціальностях додаткових кваліфікацій для підготовки фахівців до використання альтернативної та допоміжної комунікації, арт-терапії, музикотерапії, трудотерапії тощо з подальшим введенням відповідних посад у класифікатор професій.

- Започаткувати та поширити підготовку фахівців у галузі реабілітології, аутології, ортопсихопедагогіки.